

СОЦІОЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Авдеева В., Житомирський ДПУ імені І.Франка

На порозі нового тисячоліття питання екологічної освіти та виховання стають одними з найпріоритетніших для всього людства. Саме тому всі освітні програми коригуються у напрямку екологізації, соціалізації, гуманізації.

Аналіз наукових та літературних джерел з проблеми підготовки майбутнього вчителя біології до екологічної освіти та виховання свідчить, проте що достатньо глибоко розроблено окремі її аспекти, зокрема проаналізовані методи і засоби екологічної освіти та виховання, їх психологічні основи (С. Дерябо, А. Ясвін, В. Скребець, Б. Ліхачов та ін.), формування екологічної культури школярів (Н. Пустовіт, О. Пруцакова, С. Лебідь), формування екологічної культури вчителя (Г. Тарасенко, І. Сафронов, Л. Лук'янова, Г. Пономарьова та ін.), проте відсутні роботи, в яких науково обфунтовано систему формування соціоекологічної культури вчителя, визначено реальні й потенційні її можливості.

Ми вважаємо, що цю проблему потрібно розглядати як соціально-педагогічну і йти від формування соціоекологічної культури у вчителя, з урахуванням специфіки соціальних, екологічних, педагогічних процесів через систему виховання, орієнтованого на формування соціоекологічної культури.

На нашу думку, існуючи об'єктивно, відносно автономно, соціоекологічна культура як система цінностей, функціонує через суб'єктивний світ кожного вчителя. Соціоекологічна культура – це складний феномен, який включає в себе соціальний, екологічний компоненти, та елементи загальної культури і в той же час є складовим елементом педагогічної культури.

У науковій літературі, даються визначення окремих компонентів соціоекологічної культури, зокрема соціальна культура визначається як сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень його розвитку і втілюються в результатах продуктивної діяльності.

Сутність термінів екологія, екологічна культура у різних дослідженнях трактується по-різному. Видатний український вчений-біолог, академік К. Ситник стверджує: що екологія – це одна з біологічних, міждисциплінарних наук, проблеми якої набули глобального характеру. Ф. Дрьо писав, що екологія – це наука майбутнього і, можливо саме існування людини на планеті залежатиме від її прогресу. А російський вчений академік О. Яншин нещодавно сказав, що екологія стала покаяттям людства.

За дослідженнями В. Крисаченко, екологічна культура – це цілепокладаюча діяльність людини, наслідки якої спрямовані на організацію та трансформацію природного світу (об'єктів та процесів) відповідно до власних потреб людини [2:14]. С. Лебідь вважає, що екологічна культура виступає нормативним регулятивом гармонійної взаємодії людини з природою, що проявляється у системності екологічних знань, ціннісному ставленні до природи [3:50].

Ступінь співвідношення взаємного впливу в системі "людина - природа" не є величиною сталою. Зміна її пов'язана з розширенням можливостей людини впливати на природу за допомогою створених нею знарядь праці, а також - на суспільство шляхом пізнання соціальних законів. Характер змін у взаємодії людини з оточуючим світом відбивається в зміні відповідних парадигм взаємодії. В основі нової парадигми покладені ідеї, що адекватно відбивають нове співвідношення природних і людських сил. На зміну панування людини над природою поступово приходить ідея рівного партнерства, в якому суспільство і природа взаємодіють як партнери, що мають рівний потенціал [2:55].

Покоління за поколінням люди змінювали навколишнє середовище, залишаючи після себе, як результат свого життя та діяльності, шар соціально-психічного середовища. Нагромаджуючись, ці шари немовби утворювали стіну, що дедалі сильніше відокремлювала людей від лона природи. Як підсумок, тепер ми живемо не стільки на лоні природи, скільки на «лоні культури». Вона оточує нас звідусіль у вигляді соціально-психічного середовища. Нині ми не так пристосовуємось до природи, як до культури. Пристосовуючись до останньої, ми пристосовуємо і видозмінюємо природу.

З огляду на перспективу розвитку екологічної освіти та виховання, вчитель є центральною фігурою у системі формування соціоекологічної культури, а тому від нього, насамперед, залежить успіх будь-якого починання у цій галузі.

Духовна культура є підґрунтям педагогічної культури вчителя, котре знаходить своє

відбиття у педагогічній діяльності. Педагогічна культура розглядається як певний ступінь оволодіння педагогічною професією, тобто певними способами і прийомами вирішення педагогічних завдань на основі сформованої духовної культури особистості.

Педагогічна культура діалектично пов'язана з усіма елементами особистісної культури: моральною, розумовою, естетичною, екологічною, соціальною та ін., оскільки вона є інтегральним показником інших видів культур, їх складовою і в той же час включає їх у себе.

Подальшого дослідження потребують такі аспекти впливу на формування соціоекологічної культури: сучасний стан процеси виховання у загальноосвітніх закладах, можливість цілісного впливу педагогічних і біологічних дисциплін, шляхи і технологія формування соціоекологічної культури.

Література

1. Крисаченко В.С. Екологічна культура: теорія і практика Навч. Посіб. – К.: Заповіт, 1996. – 352 с.
2. Лукашевич М.П. Соціалізація. Виховні механізми і технологія: Навч. – метод. Посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 112 с.
3. Лебедь С.Г. Формирование экологической культуры учащихся 7-11 кл. в процессе изучения курса экологии: Дис. ... канд. Пед. Наук: 13.00.07. – О., 2001. – 255 с.